

Dr Zbigniew Siemak

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

**MIĘDZYNARODOWA INTERDYSCYPLINARNA
KONFERENCJA NAUKOWA:
MNIejszości NARODOWE – SZANSĄ,
WYZWANIEM CZY ZAGROŻENIEM
BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO?
Wilno 28–30 kwietnia 2016**

W dniach 28–30 kwietnia 2016 r. w Domu Kultury Polskiej w Wilnie (ul. Naugarduko 76) odbyła się międzynarodowa interdyscyplinarna konferencja *Mniejszości narodowe – szansą, wyzwaniem czy zagrożeniem bezpieczeństwa narodowego?* Organizatorami konferencji byli: Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy (SNPL), Wydział Ekonomiczno-Informatyczny w Wilnie Uniwersytetu w Białymstoku (Filia UwB w Wilnie) oraz Instytut Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku (APS).

Konferencja nawiązywała do tematów i problemów, które zostały poruszone w 2014 roku na Konferencji SNPL i Polskiego Towarzystwa Myśli Politycznej *Rodzinną Europą. Europejska myśl polityczna a wyzwania XXI wieku* i zajmowała się m.in. bezpieczeństwem państw europejskich oraz rolą i znaczeniem mniejszości narodowych. Celem tegorocznej konferencji była nie tylko analiza współczesnych zagrożeń i problemów powstających na linii tytularna większość i mniejszości narodowe ale także omówienie historycznych doświadczeń, współczesnych stereotypów i kompleksów oraz dążenie do wypracowania modelu harmonijnego współżycia różnych nacji we wspólnej Europie. Konferencja odbyła się w języku polskim. Udział w niej wzięło ponad 80 osób, a wygłoszono 49 referatów.

Rycina 1. Otwarcie obrad konferencji. Od lewej dr hab. Andrzej Urbanek, prof. dr Henryk Malewski, dr hab. Jarosław Wołkonowski

Źródło: J. Bożerodska, <http://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/konferencja-o-mniejszosciach-narodowych-problemy-nabrzmiwaja-trzeba-rozwiazan>, [15.05.2016].

W ciągu trzech dni uczestnicy konferencji – naukowcy z Litwy i Polski – omawiali różne zagadnienia, a wśród nich prawa mniejszości narodowych w kontekście historycznym i współczesnym, status prawny mniejszości narodowych a bezpieczeństwo narodowe oraz zagrożenia migracyjne w dziedzinie bezpieczeństwa społecznego państwa.

Uczestników, gości honorowych, studentów i przedstawicieli mediów powitali: współprzewodniczący komitetu organizacyjnego konferencji prof. dr Henryk Malewski (SNPL), dr hab. Jarosław Wołkonowski (UwB) oraz dr hab. Andrzej Urbanek (APS). Otwierając konferencję prezes SNPL prof. dr Henryk Malewski zaznaczył, że *„Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy dąży do poruszania tematów ważnych, aktualnych nie tylko dla mniejszości polskiej na Litwie, ale też zagadnień mających znaczenie dla społeczności w skali kraju, regionu oraz stosunków polsko-litewskich. Jednym z ważnych kierunków działalności Stowarzy-*

szenia jest organizowanie konferencji naukowych, mających na celu poruszanie i analiza nabrzmiałych problemów społecznych”.

Konferencję zainaugurowały wystąpienia gości honorowych. Pierwszym był wicemarszałek Sejmu Litwy Jarosław Narkiewicz. W swoim wystąpieniu zaznaczył, że podjęta problematyka jest ciągle aktualna i to zarówno w kontekście globalnym, w skali Litwy, jak i innych państw europejskich. Odnosząc się do sytuacji na Litwie powiedział *„Litwa od 26 lat jest państwem niepodległym, które wybrało kierunek zachodniej demokracji, należy do międzynarodowych organizacji, takich jak UE czy NATO. (...) Paradoksalne jednak, że po wstąpieniu do Unii prawa mniejszości narodowych są ograniczane”.* Na poparcie tej wypowiedzi wiceprzewodniczący litewskiego parlamentu nawiązał do ogłoszonego w bieżącym roku raportu Departamentu Bezpieczeństwa Narodowego, w którym zostały wymienione osoby stanowiące zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego. Swoje wystąpienie J. Narkiewicz skonkludował następująco: *„Źle się dzieje, kiedy osobom zabierającym głos w obronie praw mniejszości narodowych są stawiane takie oskarżenia”*, jednocześnie wyrażając nadzieję, że naukowcy uczestniczący w Konferencji wypracują rozwiązania problemów nurtujących mniejszości narodowe. Później krótkie wystąpienia mieli także: Dyrektor Departamentu Mniejszości Narodowych przy Radzie Ministrów Republiki Litewskiej dr Vida Montvidaitė, Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny RP w Republice Litewskiej Jarosław Czubiński oraz Przewodnicząca Rady Wspólnot Narodowych Litwy.

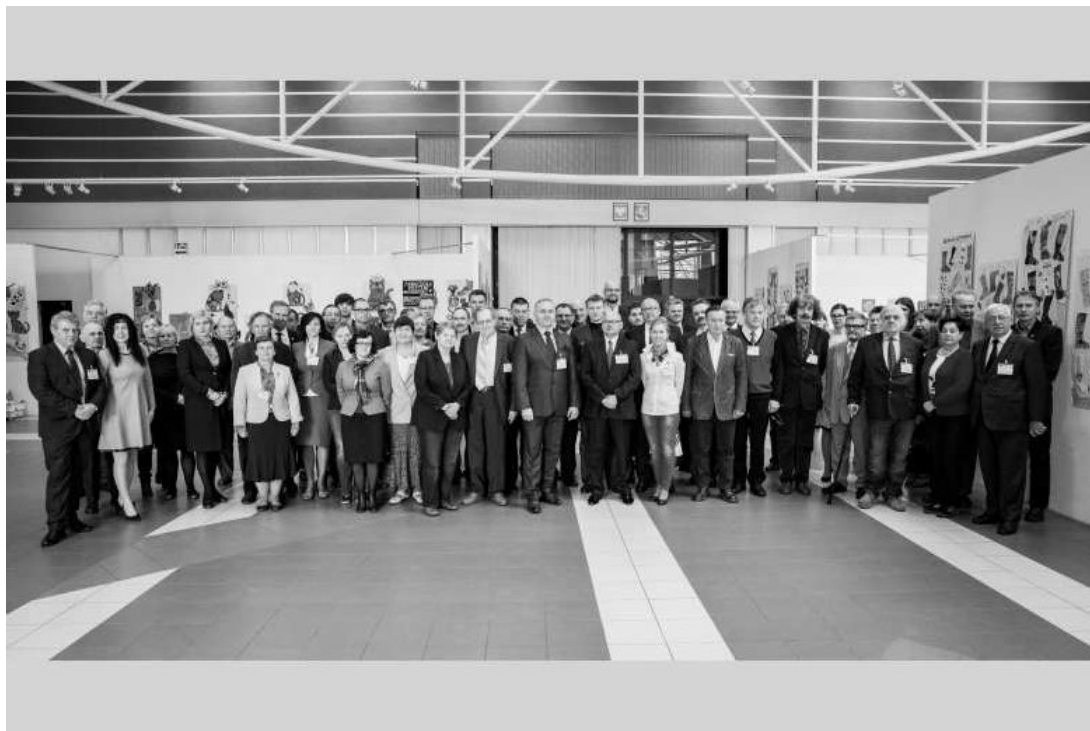
Pierwszego dnia odbyła się I sesja plenarna i dyskusja. Sesji tej przewodniczyli prof. dr Henryk Malewski (SNPL, Litwa), dr hab. Jarosław Wołkonowski (UwB, Polska – Litwa) oraz dr hab. Andrzej Urbanek (APS, Polska). W trakcie sesji wygłoszono sześć referatów. Jako pierwszy, referat *Między ksenofobią i ksenofilią. Stosunek do mniejszości etnicznych w dziejach Polski*, wygłosił prof. zw. dr hab. Marceli Kosman (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Z wystąpienia wynikało, że ksenofobia i ksenofilia istniały zawsze, chociaż nasilenie tego zjawiska było różne w różnych okresach. Jednym z podstawowych czynników, który miał wpływ na taki stan rzeczy, był język, pozwalający dzielić ludzi na *swoich* i *obcych*. Z kolei prof. zw. dr hab. Waldemar

Paruch (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska) w referacie *Czynnik etniczny w procesie koncentracji i rywalizacji politycznej w Europie Środkowej i Wschodniej* podkreślił znaczenie czynnika etnicznego w kształtowaniu rzeczywistości politycznej w Europie Środkowej i Wschodniej. Jako następny prof. dr hab. Alvydas Nikžentaitis (Instytut Historii Litwy, Wilno, Litwa) mówił o *Polskiej mniejszości narodowej na Litwie jako zagrożeniu bezpieczeństwa narodowego*. Była to próba oceny sytuacji mniejszości polskiej na Litwie w kontekście bezpieczeństwa narodowego oraz jej postrzeganie przez Litwinów. Wśród wielu poruszonych wątków Referent wskazał między innymi szczególne miejsce czynników historycznych i psychologicznych, wpływających na postrzeganie mniejszości polskiej na Litwie jako pewnego rodzaju zagrożenia. Kolejny referat przedstawił prof. zw. dr hab. Zbigniew Kurcz (Uniwersytet Wrocławski, Polska) *Mniejszości narodowe w ruchu – jako subiekt i obiekt*. Wystąpienie miało charakter historycznej analizy definiowania procesów mniejszości narodowych z punktu widzenia socjologa. W wystąpieniu *Bezpieczeństwo obywatelskie i bezpieczeństwo narodowe: pomiędzy Wschodem a Zachodem* dr hab. Leszek F. Korzeniowski (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska) dokonał analizy podstawowych koncepcji dotyczących bezpieczeństwa oraz jego podmiotowości, starając się jednocześnie odpowiedzieć na pytanie – Kto jest pomiotem bezpieczeństwa – państwo czy też osoba? Pierwszą sesję plenarną zakończyło wystąpienie dr. Rimantas Miknys (Instytut Historii Litwy, Wilno). W referacie *Józef Mackiewicz, Michał Römer a sprawa lituanizacji Wileńszczyzny w latach 1939-1940* przedstawił on analizę dyskusji na temat kierunków i sposobów lituanizowania Wileńszczyzny, którą prowadzili w podanym czasie, Józef Mackiewicz i Michał Römer.

W drugim dniu Konferencji obradowano w ośmiu sekcjach tematycznych: I – „Mniejszości narodowe – czy *historia magistra vita est?*”, II – „Mniejszości narodowe we współczesnej doktrynie i historiografii”, III – „Status prawny mniejszości narodowych w kontekście bezpieczeństwa narodowego”, IV – „Mniejszości narodowe w świadomości społecznej i polityce narodowej”, V – „Ruchy migracyjne jako źródło zagrożeń bezpieczeństwa”, VI – „Mniejszości narodowe a kreowanie przestrzeni bezpieczeństwa”,

VII – „Wielokulturowość – szansą czy zagrożeniem dla współczesnego społeczeństwa obywatelskiego?”, VIII – „Retoryka i symbolika narodowa w kontekście wielokulturowości”.

Rycina 2. Uczestnicy Konferencji w holu Domu Kultury Polskiej w Wilnie

Źródło: J. Bożerodska, <http://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/konferencja-o-mniejszosciach-narodowych-problemy-nabrzmiwaja-trzeba-rozwiazan/>, [15.05.2016].

Sekcją I Mniejszości narodowe – czy *historia magistra vita est?* moderowali: dr hab. Joanna Januszewska–Jurkiewicz (Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska) oraz dr hab. Henryka Ilgiewicz (SNPL i Instytut Badań Kultury Litwy, Wilno, Litwa). Podczas obrad tej sekcji referaty wygłosili:

- prof. zw. dr hab. Piotr Majer (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Polska) *Mniejszości narodowe w II Rzeczypospolitej a bezpieczeństwo wewnętrzne państwa – spojrzenie syntetyczne,*
- dr hab. Joanna Januszewska-Jurkiewicz (Uniwersytet Śląski w Katowicach) *Polacy na Litwie – Litwini w Polsce. Retorsje w polityce wobec mniejszości narodowych w okresie międzywojennym,*

- dr hab. Mikołaj Iwanow (Uniwersytet Opolski) *Aspekty prawne polskiej autonomii w Związku Sowieckim 1925–1935*,
- dr hab. Henryka Ilgiewicz (SNPL i Instytut Badań Kultury Litwy, Wilno, Litwa) *Rola Białoruskiego Towarzystwa Naukowego w formowaniu świadomości narodowej białoruskiej mniejszości narodowej w okresie międzywojennym*,
- dr hab. Krzysztof Nowak (Uniwersytet Śląski w Katowicach) *W cieniu historycznych sporów. Przemiany etniczne a problemy realizacji prawodawstwa mniejszościowego na pograniczu czesko-polskim*,
- dr Mikołaj Brenk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) *Swoi czy obcy? Mniejszości narodowe w społecznościach miast Wielkopolski w latach 1945-1948*.

Sekcja II obradowała w Sali Koncertowej i zajmowała się *Mniejszościami narodowymi we współczesnej doktrynie i historiografii*. Nad jej przebiegiem „czuwali” – doc. dr Irena Mikłaszewicz (SNPL, Uniwersytet Witolda Wielkiego, Kowno, Litwa), dr hab. Zdzisław Julian Winnicki (Uniwersytet Wrocławski, Polska). Jako pierwszy wystąpił dr hab. Zdzisław Julian Winnicki (Uniwersytet Wrocławski, Polska) z tematem: *Polacy na Białorusi we współczesnej doktrynie i historiografii białoruskiej*. Z kolei dr hab. Michał M. Kosman (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcy, Polska) omówił problematykę *Mniejszości niemieckiej w Rosji – przeszłość i teraźniejszość*. Następny referat o *Niektórych aspektach sowieckiej polityki narodowościowej na Litwie w latach 1940, 1944–1990* przedstawiła doc. dr Irena Mikłaszewicz (SNPL i Uniwersytet Witolda Wielkiego, Kowno, Litwa). Niezbyt znane w historiografii zagadnienie *Mniejszości narodowe i wyznaniowe w Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej* poruszył w swojej wypowiedzi dr Zbigniew Siemak, pracownik Zakładu Bezpieczeństwa Wewnętrznego Niepaństwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Białymstoku. W wystąpieniu referujący zaprezentował statystyczne ujęcie mniejszości narodowych i wyznaniowych w PP oraz stosowaną wobec nich praktykę przez cywilne organy bezpieczeństwa wewnętrznego i władze policyjne II Rzeczypospolitej. Niezwykle interesujący referat *Roli mniejszości narodowych we-*

dług kom unitarian, kończący obrady II sekcji, wygłosił dr Olgierd Górecki (Uniwersytet Łódzki, Polska).

Status prawny mniejszości narodowych w kontekście bezpieczeństwa narodowego był tematyką obrad sekcji III. Obradami sekcji kierowali: dr Elżbieta Kuzborska (SNPL, Wilno, Litwa) oraz dr hab. Piotr Krzysztof Marszałek (UWr, Wrocław, Polska). Podczas obrad tej sekcji wygłoszono następujące referaty:

- dr hab. Piotr Krzysztof Marszałek (Uniwersytet Wrocławski, Polska) – *Status prawny mniejszości narodowych w Polsce. Jego geneza i ewolucja w świetle rozwiązań prawnych*,
- dr hab. Artur Ławniczak (Uniwersytet Wrocławski, Polska) – *Majorytokracja a mniejszości narodowe w prawie politycznym*,
- dr Grzegorz Pietrek (Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Polska) – *Status imigranta w świetle prawa polskiego. Implikacje dla systemu bezpieczeństwa publicznego*,
- dr Wojciech Lis (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska) – *Ochrona mniejszości narodowych i etnicznych w prawie polskim w kontekście współczesnych zagrożeń spowodowanych ruchami migracyjnymi*,
- dr Elżbieta Kuzborska (SNPL, Wilno, Litwa) – *Ochrona mniejszości narodowych w państwach bałtyckich w kontekście wyzwań współczesnej Europy*,
- mgr Ewelina Tarkowska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Polska) – *Ustawodawstwo francuskie wobec polskich uchodźców politycznych w latach 1832-1856*.

Obrady sekcji IV *Mniejszości narodowe w świadomości społecznej i polityce narodowej* prowadzili dr Grażyna Kędzierska (NWSP, Białystok, Polska) oraz prof. dr hab. Romuald Brazis (SNPL i USPV, Wilno, Litwa). W trakcie obrad wystąpiło pięć osób z następującymi referatami:

- dr Joanna Ważniewska (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska) – *Mniejszości narodowe jako szansa, wyzwanie i zagrożenie dla bezpieczeństwa społecznego w XXI wieku*,
- dr Agnieszka Ilendo-Milewska (Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku, Polska) – *Jednych lubimy*,

drugich nienawidzimy: obraz mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce na granicy Unii Europejskiej,

- mgr Joanna Rachwał (Polski Uniwersytet na Obczyźnie, Londyn, Wielka Brytania) – *Mniejszości narodowe w Londynie – stan obecny badań,*
- prof. dr hab. Romuald Brazis (SNPL i USPV, Wilno, Litwa – *I szansą, i zagrożeniem bezpieczeństwa narodowego jest większość narodowa i*
- mgr Adam Chajewski (Klub na rzecz Europy Środkowo-Wschodniej przy Uniwersytecie Warszawskim, Polska) – *Alternatywna koncepcja roli mniejszości polskiej w stosunkach dwustronnych na obszarze giedroyciowskiego ULB.*

Rycina 3. Uczestnicy Konferencji w trakcie obrad. Od lewej: dr Grażyna Kędzierska, dr hab. Janusz Gierszewski, dr Tomasz Pączek, obecnie dr hab. Mieczysław Koziński, mgr Józef Pruchniak

Źródło: J. Bożerodska, <http://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/konferencja-o-mniejszosciach-narodowych-problemy-nabrzmiwaja-trzeba-rozwiazan/>, [15.05.2016].

Sekcji V, w której rozpatrywano kwestie *Ruchów migracyjnych jako źródła zagrożeń bezpieczeństwa* przewodniczyli dr hab. Mieczysława Zdanowicz (UwB, Białystok, Polska–Litwa) oraz dr

hab. Janusz Gierszewski (APS, Słupsk, Polska). Tutaj wystąpiło sześciu referentów:

- dr hab. Józef Zawadzki (Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Polska) *Współczesne źródła masowej emigracji a implikacje dla bezpieczeństwa Unii Europejskiej*,
- mgr Józef Pruchniak (Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu im. E. Kwiatkowskiego w Gdyni, Polska) – *Zagrożenia migracyjne w dziedzinie bezpieczeństwa społecznego państwa*,
- dr Grażyna Kędzierska, (Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku, Polska) *Polskie nastroje społeczne wobec zjawiska migracji*, referat we współautorstwie mgra Roberta Łachacza (Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej RP),
- dr Justyna Ołędzka (Uniwersytet w Białymstoku, Polska) – *Diaspory jako źródło niestabilności regionalnej na obszarze poradziecki*,
- dr Mieczysław Koziński (Akademia Pomorska w Słupsku, Polska) – *Mniejszość ukraińska w Polsce oraz*
- mgr Tomasz Bożerocki (SNPL, Uniwersytet Wileński, Litwa) – *Patriotyzm Polaków na Litwie. Czyżby wybór między Polską a Litwą?*

W sekcji VII uczestnicy zajmowali się problematyką *Wielokulturowość – szansą czy zagrożeniem dla współczesnego społeczeństwa obywatelskiego?* Obradom sekcji przewodniczyli doc. dr Halina Turkiewicz (SNPL i LUE, Wilno, Litwa) oraz dr Michał Urbańczyk (UAM, Poznań, Polska). Podczas sesji uczestnicy konferencji mieli możliwość zapoznania się z następującymi referatami:

- dr Michał Urbańczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska) *Aksjologiczne fundamenty wspólnoty i jej bezpieczeństwa w Europie XXI wieku*,
- dr Przemysław Marcin Żukowski (Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska) *Przedstawiciele mniejszości narodowych wśród uczonych na polskich państwowych uniwersytetach w okresie II Rzeczypospolitej*,

- doc. dr Halina Turkiewicz (SNPL i Litewski Uniwersytet Edukologiczny, Wilno, Litwa) *Proza Tadeusza Konwickiego. Dialog wielokulturowy*,
- mgr Tomasz Wicha (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska) *Prawo i Sprawiedliwość wobec mniejszości narodowych – rywalizacja czy akomodacja?*
- mgr Anna Zemek-Włodek (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska) *Ochrona dziedzictwa kulturowego Sądeczyzny*.

Sekcja VIII kończyła obrady drugiego dnia Konferencji. Prezydowali jej doc. dr Barbara Dwilewicz (SNPL i LUE, Wilno, Litwa) oraz dr hab. Józef Koredczuk (UWr, Wrocław, Polska). Zagadnienia sekcji objęły *Retorykę i symbolikę narodową w kontekście wielokulturowości* i zawarły się w referatach:

- doc. Dr Barbara Dwilewicz (SNPL i Litewski Uniwersytet Edukologiczny, Wilno, Litwa) *O języku polskiej mniejszości na Litwie polemicznie*,
- dr Irena Fedorowicz (SNPL i Uniwersytet Wileński, Wilno, Litwa) *Filologia „kłopotliwej mniejszości”. Wczoraj i dzisiaj polonistyki na Uniwersytecie Wileńskim*,
- dr hab. Józef Koredczuk (Uniwersytet Wrocławski, Polska), *Poglądy Seweryna Wysłoucha na temat mniejszości narodowych i ich współczesne antecedencje*,
- mgr Agata Blaszczyk-Sawyer (Polski Uniwersytet na Obczyźnie, Londyn, Wielka Brytania), *Polska diaspora w społeczeństwie wielokulturowym. Analiza procesu osiedleńczego polskich uchodźców politycznych w Wielkiej Brytanii po II wojnie światowej oraz*
- dr Grażyna Szumlicka-Rychlik (Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock, Polska) *Cmentarze innych wyznań religijnych jako świadectwo wielokulturowości Płocka*.

Sobota, trzeci dzień obrad, został przeznaczony na podsumowanie obrad Konferencji. Podsumowania dokonano na II sesji plenarnej, której przewodniczyli: prof. dr Henryk Malewski (SNPL), dr hab. Jarosław Wołkonowski (UwB) oraz dr hab. Andrzej Urbanek (APS). W jej trakcie zostały wygłoszone dwa referaty przez: dra hab. Jarosława Wołkonowskiego na temat *Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych – sukces czy porażka? Model*

i stan obecny relacji mniejszość narodowa a większość w państwach Europy i dra hab. Andrzeja Urbanka *Mniejszości narodowe a kwestie bezpieczeństwa narodowego*. Dr hab. Jarosław Wołkownikowski skoncentrował się na aspektach tworzenia się sytuacji mniejszości narodowych w krajach Europy oraz sytuacji mniejszości polskiej na Litwie w okresie międzywojennym i w czasach współczesnych ze szczególnym uwzględnieniem spraw szkolnictwa polskiego na Litwie, natomiast dr hab. Andrzej Urbanek – z pozycji reprezentanta nauk o bezpieczeństwie – poruszył podstawowe problemy dotyczące bezpieczeństwa narodowego oraz jego postrzegania i zagrożeń asymetrycznych. Autor zwrócił także uwagę na istniejące luki, a nawet patologie w świadomości społecznej dotyczące postrzegania mniejszości narodowych.

Następnie moderatorzy sekcji tematycznych przedstawili syntezujące sprawozdania z przebiegu obrad ich sekcji. Podsumowania obrad Konferencji dokonał prof. dr Henryk Malewski (SNPL), konstatując, iż w jego ocenie cel Konferencji został osiągnięty i że pozostaje w głębokiej nadziei, że dyskurs wywołany Konferencją jak i konfrontacją poglądów oraz zaprezentowanych idei przyczyni się do wypracowania stanowisk badawczych, które z powodzeniem będą rozwijane w dalszym procesie naukowym i posłużą lepszemu zrozumieniu zarówno racji jak i argumentów, obaw oraz stereotypów przedstawicieli większości tytularnej kraju, jak i zamieszkujących go członków mniejszości i wspólnot narodowych. Jesteśmy przekonani – powiedział – że udział Państwa w tym naukowym przedsięwzięciu przyczyni się do lepszego zrozumienia procesów zachodzących w XXI wieku w Europie i na świecie. Zamykając Konferencję prof. dr H. Malewski zaprosił jej uczestników na rozpoczynające się 30 kwietnia 2016 roku (sobota) sympozjum naukowe powiązane z obchodami 1050 rocznicy Chrztu Polski pt. „Panno Święta co Jasnej bronisz Częstochowy i w Ostrej świecisz Bramie” oraz oratorium Jana Kantego Pawлуśkiewicza i Leszka Aleksandra Moczulskiego „Nieszpory Ludźmier-skie” z udziałem chóru, orkiestry i znanych solistów (Hanny Banaszak, Beaty Rybotyckiej, Jacka Wójcickiego, Zbigniewa Wodeckiego w kościele pod wezwaniem Św. Ducha w Wilnie.